

חיסכון

עוגני השיעור

שכבת גיל: כיתות ט

ציר מוביל: ציר רביעי: השקעות- בין סיכוי לסיכון

נושא השיעור: השיעור בוחן את חשיבות החיסכון ככלי לחירות אישית דרך הבנת מנגנון הריבית דריבית והתמודדות עם הטיות פסיכולוגיות כמו "הטיית ההווה". הוא משלב ניתוח של מדיניות החיסכון לכל ילד והפנסיה בישראל עם דיון ערכי על פערים חברתיים והמתח שבין אחריות המדינה לאחריות הפרט.

מושגים מרכזיים: חיסכון, פנסיוני, ביטוח, חיסכון לכל ילד, הטיית ההווה (העדפת ההווה), רציונליות מוגבלת, מחיר ההמתנה, העדפת נזילות הטיית ברירת מחדל.

מיומנויות מרכזיות:

- **אוריינות פיננסית (קוגניטיבית):** הבנה מעמיקה של מנגנוני הריבית (פשוטה ודריבית) והקניית יכולת לתכנן כלכלי אישי מבוסס נתונים לצורך קבלת החלטות מושכלות.
- **הכוונה עצמית (רגשית):** פיתוח יכולת לוויסות עצמי, דחיית סיפוקים ועמידה בפני פיתויים ולחץ חברתי המעודדים צריכה מיידיית על חשבון תכנון עתידי.
- **חשיבה ביקורתית (קוגניטיבית):** זיהוי וניתוח של הטיות קוגניטיביות ופסיכולוגיות המשפיעות על קבלת החלטות תחת תנאי אי-ודאות, וכן יכולת לפרק מסרים שיווקיים ומלכודות צרכניות.

ערכים מרכזיים:

- **אחריות אישית:** פיתוח היכולת של הפרט לקחת אחריות על ניהול משאביו, לעצב את ביטחונו הכלכלי ולפעול בעצמאות ובבגרות אל מול פיתויים.
- **צדק חברתי ושוויון הזדמנויות:** בחינת המערכת הכלכלית (כמו תוכנית "חיסכון לכל ילד") מתוך שאיפה לצמצום פערים והבטחת נקודת זינוק הוגנת לכל צעיר בישראל, ללא קשר לרקע הסוציו-אקונומי ממנו הגיע.
- **חירות:** דיון במתח שבין זכות הפרט לחופש פעולה וקניין לבין פטרנליזם ממשלתי (כמו פנסיה חובה), מתוך תפיסה של "כפייה לצורך חירות"- הבטחת העצמאות הכלכלית של האדם בעתיד.

משך זמן משוער: (90 דקות)

קישור למצגת המלווה את השיעור: [\(מצגת מלווה\)](#)

שם כותב השיעור: אביב כץ-דקל

מטרות השיעור:

- **זיהוי הטיית פסיכולוגיות בקבלת החלטות:** התלמיד יגדיר וידגים את "הטיית ההווה" והעדפת הנזילות, ויסביר כיצד הטיית אלו מקשות על הפרט לחסוך ומדוע הן מובילות להתערבות ממשלתית כגון "חיסכון בכפייה".
- **ניתוח סוציולוגי של פערים חברתיים:** התלמיד ינתח את תכנית "חיסכון לכל ילד" כמעבדה חברתית, ויסביר כיצד בחירות שונות (הכפלת סכום, בחירת מסלול סיכון) עלולות להרחיב פערים בין עשירונים שונים למרות השקעה ממשלתית שווה.
- **יישום כלים דיגיטליים לתכנון פיננסי:** התלמיד יתרגל שימוש במחשבוני מקצועיים (כמו מחשבון ריבית דריבית או דשבורד בנק ישראל) כדי לבנות תכנית חיסכון עצמאית ליעד מוגדר, תוך השוואה בין אפיקי השקעה שונים (בנק מול קופת גמל).
- **הכרת כוחו של "זמן" וריבית דריבית:** התלמיד יזהה את פוטנציאל הצמיחה של סכומים קטנים לאורך זמן, יבין את המשמעות המתמטית של נוסחת הריבית דריבית ויתאר את "מחיר ההמתנה" בחיסכון.

עזרים לשיעור

לטובת השיעור יש להכין מחשב, מצגת וחיבור לאינטרנט.

מערך השיעור

* ידע מוקדם נדרש: שיעור "המחיר של הכסף" (ריבית וריבית דריבית)

פתיחה- 10 דק'

תרגיל "דליפות הכסף"

מטרה: זיהוי הוצאות בלתי מודעות ("דליפות") והבנת פוטנציאל הצמיחה של סכומים קטנים דרך "כוח הזמן".

משימה אישית: לבקש מהתלמידים לרשום במחברת שלוש הוצאות "קטנות", שבדיעבד הן מיותרות שהיו להם בשבוע האחרון (למשל: פחית שתייה, חטיף, שדרוג באפליקציה, קניה מיותרת).

תרגיל חישוב אישי: התלמידים יסכמו את סכום ההוצאות (סביר שבסביבות ה- 100 ש"ח)

התלמידים יעריכו (ינחשו) את הסכום המצטבר בהפקדה חודשית של 100 ש"ח + ריבית דריבית

לאחר 50 שנים, 40 שנים ו- 30 שנים, בריבית ממוצעת של 6%.
לאחר מכן יש להציג בפניהם את הטבלה עם הנתונים.

טבלת השוואה: "מחיר ההמתנה"

משך החיסכון בשנים	סכום מצטבר (הערכה)
30 שנה	כ-100,000 ש"ח
40 שנה	כ-200,000 ש"ח
50 שנה	כ-390,000 ש"ח

תובנות לדיון:

- כדי שהתלמידים יבינו את ה"קסם", כדאי להראות להם את ההבדל במתמטיקה:
הקדמה (הכסף שהם שמו מהכיס): 100 ש"ח בחודש כפול 12 חודשים כפול 50 שנה = 60,000 ש"ח.
- הסכום הסופי** (עם ריבית דריבית): בזכות הכוח של הריבית על הריבית, ה-60,000 ש"ח האלו צומחים ל-390,000 ש"ח (לפי הערכה נומינלית של 6%).
- הפער הדרמטי:** ההמתנה של עשור בלבד (מגיל 15 לגיל 25) עלתה לחוסך כמעט חצי מהונו העתידי.

חיסכון הוא לא רק ערימה של מטבעות, הוא היכולת לקנות 'אפשרויות' בעתיד.

תוכן השיעור ופעילויות:

הטיות התנהגותיות ורציונליות מוגבלת

- מדוע הידע על ריבית דריבית אינו גורם לכולם לחסוך?
התשובה טמונה במבנה הפסיכולוגי של המוח האנושי. אנו סובלים מ"הטיית ההווה".

נעשה ניסוי בכיתה

שאלה א':

מה תעדיפו? 100 ש"ח עכשיו, או 110 ש"ח בעוד שבוע? (התלמידים יצביעו)
סביר שהרוב יגידו 'עכשיו'. כי המוח מקבל "זריקת דופמין" מהנאה מיידי.

שאלה ב':

מה תעדיפו? 100 ש"ח בעוד שנה, או 110 ש"ח בעוד שנה ושבוע? (התלמידים יצביעו)
סביר שהרוב יגידו "לחכות" כי בעתיד הרחוק אנחנו רציונליים, אבל בהווה אנחנו אימפולסיביים.

זה נקרא **'הטיית ההווה'**. זו הסיבה שאנשים לא חוסכים מספיק לפנסיה או ללימודים. אנחנו מתייחסים ל'אני העתידי' שלנו כאל אדם זר. לכן המדינה מחליטה להתערב. היא יודעת שאם היא לא תחייב אותנו לחסוך, רובנו נגיע לגיל זיקנה בלי שקל ובלי יכולת השתכרות.

הטייה נוספת היא **"העדפת הנזילות"**. אנשים חוששים מאי-ודאות ומעדיפים להחזיק נכסים נזילים (כמו מזומן). "מחיר הכסף" = הריבית היא ה"פרס" על הוויתור על הנזילות הזו. ככל שאנשים חוששים יותר מהעתיד, הם יחפשו ריבית גבוהה יותר כדי להיפרד מהמזומנים או יוותרו בכלל על הפרידה ויפסידו בכך כסף.

שאלה לדין:

- האם זה נכון שהמדינה תכריח אותנו לחסוך כסף מהכסף שאנחנו מרוויחים? האם זו פגיעה בחופש שלנו כאזרחים? או אולי זו הגנה עלינו מפני ההטיות הקוגניטיביות הידועות?
- למורה - ניתוח יחסי כוח: המדינה משתמשת ב"דחיפות קלות" או בחקיקה נוקשה כדי לעצב את ההתנהגות של האזרחים. מצד אחד, זה מבטיח רשת ביטחון. מצד שני, זה מעביר את האחריות מהקולקטיב (מדינת הרווחה) אל הפרט (החיסכון האישי).

מקרה לדוגמה: חיסכון פנסיוני

- החיסכון הפנסיוני הוא המנגנון הגדול ביותר של "חיסכון בכפייה" בישראל. עד שנת 2008, החיסכון הפנסיוני בישראל היה נחלתם של עובדים במגזר הציבורי או בארגונים חזקים בלבד. לכ-40% מהשכירים במשק לא היה כלל חיסכון פנסיוני, מה שיצר סכנה ממשית של עוני המוני בגיל הזיקנה והטלת עומס בלתי נסבל על מערכת קצבאות הזקנה של הביטוח הלאומי.
- צו ההרחבה לפנסיה חובה חולל שינוי דרמטי: הוא חייב כל מעסיק להפריש כספים לפנסיה עבור עובדיו (נשים מגיל 20 וגברים מגיל 21).
- מה הרציונל מאחורי ההתערבות הממשלתית?
- מניעת כשל שוק:** אנשים אינם חוסכים מספיק מרצונם החופשי עקב הטיית ההווה.
 - הגנה על הקופה הציבורית:** ללא פנסיה, המדינה תיאלץ לממן השלמת הכנסה לקשישים רבים.

נתונים על קצבת זקנה מול קו העוני (נכון ל-2026)

- קו העונוי ליחיד: 3,547 ש

- קצבת זקנה בסיסית ליחיד: 1,838 ש

אדם שיסתמך רק על קצבת המדינה ימצא את עצמו מתחת לקו העונוי. לכן, החיסכון הפנסיוני האישי הוא הכרח קיומי במערכת הנוכחית.

מי אחראי עלינו בזיקנה?

הוויכוח סביב פנסיה חובה נוגע במתח שבין ערך החירות לאחריות החברתית. המתנגדים רואים בכך פגיעה בזכות הקניין ובחופש של הפרט לנהל את הכנסתו כראות עיניו. התומכים טוענים כי מדובר ב"כפייה לצורך חירות" - הבטחת העצמאות הכלכלית של הפרט בעתיד.

אם נסתכל על תלוש שכר של אנשים עובדים נראה ש- 18.5% מהשכר מופרש בכל חודש. זה נשמע המון, אבל האם זה יספיק כדי לחיות בכבוד בגיל 70?

רשת הביטחון: החיסכון שמגן עלינו מאסונות (ביטוח)

עד כה דיברנו על חיסכון בשביל להשיג מטרות משמחות (רישיון, טיסה, פרישה בכבוד). אבל מה קורה כשמשוהו משתבש בדרך? כאן נכנס לתמונה המושג "ביטוח". ביטוח הוא סוג של "ערבות הדדית" או "חיסכון משותף": כולנו משלמים סכום קטן בכל חודש (פרמיה) לקופה מרכזית. אם למישהו קורה אירוע בלתי צפוי ויקר (תאונה, נזק, מחלה או אובדן יכולת לעבוד) - הקופה המרכזית משלמת על הנזק, וכך האדם הבודד לא קורס כלכלית.

תרגיל:

מה תעדיפו?

- לשלם על מסך טלפון שבור 600 ש"ח במקרה שהמסך ישבר
- לחסוך כל חודש 15 ש"ח ואם המסך ישבר בעתיד - התיקון בחינם.

הרציונל הכלכלי: הביטוח הוא הדרך שלנו לקנות שקט נפשי. אנחנו מוותרים על סכום קטן ובטוח מדי חודש, כדי להימנע מהוצאה גדולה ולא צפויה שיהיה לנו קשה לממן אותה. בדיוק כמו ביטוח טיסות לחו"ל או ביטוח תיקונים לטלפון הנייד אנחנו מבטחים את הרכב, הבריאות והיכולת שלנו לעבוד גם בגיל הזיקנה (בתוך קרן הפנסיה). ביטוח הוא רשת הביטחון של החיסכון שלנו.

מקרה לדוגמה: תכנית "חיסכון לכל ילד"

תוכנית "חיסכון לכל ילד", שהושקה בינואר 2017, מהווה את אחד הניסויים החברתיים המעניינים ביותר בישראל. המטרה המוצהרת של התוכנית היא להבטיח לכל ילד נקודת פתיחה כלכלית טובה יותר עם הגיעו לבגרות.

מנגנון התוכנית

המדינה מפקידה מדי חודש סכום קבוע (58 ש"ח נכון לינואר 2026) לחשבון חיסכון ייעודי על שם הילד. ההורים רשאים להכפיל את הסכום באמצעות הפקדה נוספת של 58 ש"ח מתוך קצבת הילדים. הכספים יכולים להיות מנוהלים בבנק או בקופת גמל להשקעה, כאשר להורים נתונה הבחירה בין מסלולי סיכון שונים.

*נכון לינואר 2026, גובה קצבת הילדים החודשית המשולמת להורים על-ידי המוסד לביטוח לאומי נקבע לפי מיקום הילד במשפחה:
עבור הילד הראשון: 173 ₪.
עבור הילד השני, השלישי והרביעי: 219 ₪ לכל ילד.
עבור הילד החמישי ואילך: 173 ₪ לכל ילד.

אחרי גיל 18, המדינה לא מפקידה יותר כסף בקופת, חיסכון לכל ילד", אך אם הכסף לא נמשך ונשאר בקופה עד גיל 21:

- **מענק נוסף:** מי שבחר להמתין ולא למשוך את הכסף בגיל 18, זכאי למענק נוסף מהמדינה בגובה של כ-582 ₪ עם הגיעו לגיל 21.
- **דמי ניהול:** המדינה משלמת את דמי הניהול עבור החיסכון עד גיל 21. החל מגיל זה, דמי הניהול משולמים מחשבון החיסכון עצמו.
- **צבירת ריבית:** אם הכסף נשאר בקופה בין גיל 18 לגיל 21, הוא ממשיך לצבור ריבית דריבית למשך שלוש שנים נוספות.

הבחירה **היכן לנהל את הכסף** (בנק או קופת גמל) ובאיזה מסלול סיכון, היא החלטה פיננסית קריטית המשפיעה על עתיד הילד:

סוג אפיק	יתרונות	חסרונות	רמת סיכון
חיסכון בבנק	קרן מובטחת, יציבות, פשטות.	תשואה נמוכה מאוד לטווח ארוך.	נמוכה מאוד

קופת גמל (סולידי)	הגנה מסוימת מפני תנודות שוק.	פוטנציאל רווח מוגבל.	נמוכה-בינונית
קופת גמל (מניות)	פוטנציאל תשואה גבוה מאוד לאורך 18-21 שנים.	תנודתיות גבוהה, סיכון להפסד זמני.	גבוהה

תרגיל בכיתה: משחק הדילמות "58 שקלים של גורל"

מטרה: הבנת המורכבות של תכנית "חיסכון לכל ילד" כמעבדה חברתית המפגישה בין בחירה חופשית, הטיות פסיכולוגיות ופערים מעמדיים.

תחנה 1: הדילמה של ההכפלה

שאלה לכיתה: "דמיינו משפחה עם חמישה ילדים שחיה בעוני. המדינה מפקידה לכל ילד 58 ₪. האם כדאי להם להכפיל את הסכום לכל ילד (תוספת של 58 ₪ מקצבת הילדים)?"

מורכבות (הסבר למורה):

עבור משפחה כזו, להוסיף 58 ₪ לכל אחד מחמשת הילדים פירושו לוותר על כמעט 300 ₪ בחודש מהתקציב לאוכל. כאן נחשף פער עמוק: בעוד שבעשירון העליון 63% מההורים מכפילים את הסכום, בעשירון התחתון רק 22% עושים זאת. **המסקנה:** זכות הבחירה להכפיל את החיסכון הופכת בפועל לכלי שמרחיב פערים במקום לצמצם אותם.

תחנה 2: בנק סולידי או קופת גמל "מסוכנת"?

שאלה לכיתה: "היכן כדאי להורים להשקיע את הכסף? בבנק (מסלול סולידי, הקרן מובטחת) או בקופת גמל (מסלול מניות, סיכון גבוה יותר אך פוטנציאל רווח גדול)?"

מורכבות (הסבר למורה):

משפחות ללא ידע פיננסי נוטות פחות לבחור מסלול באופן אקטיבי (הן לא משנות את ברירת המחדל שהיא הבנק), וכתוצאה מכך מאות אלפי ילדים "נכלאים" במסלולים בנקאיים עם תשואה נמוכה. לאורך 18 שנה, הבחירה בקופת גמל במסלול מניות יכולה להניב פער של עשרות אלפי שקלים בהשוואה לבנק. **המסקנה:** זהו כשל שבו "חוסר פעולה" עולה דווקא למשפחות החלשות שזקוקות יותר לכסף, הרבה מאוד כסף.

- בהקשר זה, **הטיית ברירת מחדל**, היא חסם פסיכולוגי הגורם לנו "לזרום" באופן פסיבי עם המצב הקיים או עם מה שנקבע עבורנו מראש, רק כדי להימנע מהמאמץ הכרוך בקבלת החלטה אקטיבית ובשינוי מסלול.
- מידע מעניין:** בשנת 2023 נכנס לתוקף שינוי בחוק. על פי השינוי כל הילדים שהוריהם לא בחרו עבורם מסלול אקטיבי בתוך ששת החודשים הראשונים לחייהם, שויכו אוטומטית לקופת גמל במסלול סיכון מוגבר (מנייתי).
- המטרה היא להתמודד עם "הטיית ברירת המחדל" של ההורים, והוא כולל שני מהלכים מרכזיים:
 - מעבר מבנקים לקופות גמל: בעבר, אם הורים לא בחרו אקטיבית היכן להשקיע את הכסף, ברירת המחדל חילקה את החסכונות באופן שווה בין בנקים לקופות גמל. מכיוון שהבנקים הניבו תשואות נמוכות מאוד לאורך זמן, המדינה שינתה את החוק כך שכל חסכונות ברירת המחדל מופנים אך ורק לקופות גמל, כדי להבטיח פוטנציאל רווח גבוה יותר.
 - מעבר למסלול סיכון מוגבר (מניות): בתוך קופות הגמל, ברירת המחדל שונתה ממסלול סולידי (לחוסכים צעירים) למסלול לחוסכים המעדיפים סיכון מוגבר (מסלול מנייתי).
- הרציונל הכלכלי הוא שלילדים יש אופק זמן ארוך של 18 עד 21 שנים, ולכן שוק המניות צפוי להניב להם את התשואה הגבוהה ביותר ולמקסם את אפקט הריבית דריבית, למרות התנודתיות בדרך.

תחנה 3: הדילמה של גיל 18 (הזווית הפסיכולוגית)

שאלה לכיתה: "הגעתם לגיל 18. יש לכם בקופה סכום שיכול לקנות אייפון חדש או לממן טיול. האם תמשכו את הכסף עכשיו או תחכו לגיל 21 כדי לקבל מענק נוסף של 582 ש"ח מהמדינה?"

מורכבות (הסבר למורה):

זוהי "הטיית ההווה" בפעולה – הנטייה שלנו להעדיף סיפוק מיידי על פני רווח עתידי. המתמטיקה מראה כי המתנה של שלוש שנים נוספות (מגיל 18-21) מאפשרת לריבית דריבית להמשיך לעבוד, בתוספת מענק של כ-582 ₪ מהמדינה. מי שמושך את הכסף רק כדי לספק דחף רגעי, "גונב" מהאני העתידי שלו.

תחנה 4: האם המדינה צריכה להכריח? (הזווית הערכית)

השאלה לכיתה: "האם על המדינה להכריח את כל ההורים לחסוך במסלול מניות כברירת מחדל, כי היא יודעת שזה הכי רווחי?"

מורכבות (הסבר למורה):

כאן עולה המתח בין חירות הפרט (זכות ההורים להחליט על כספם) לבין פטרנליזם ממשלתי (כאשר המדינה מחליטה מה טוב לאזרח). מצד אחד, זה מבטיח רשת ביטחון וצמצום אי-שוויון. מצד שני, זה עשוי להיתפס כהתערבות יתר שמנצלת את חוסר האוריינות של הציבור במקום ללמד אותו.

לסיכום התרגיל,

כדי להמחיש את משמעות של ההחלטות להלן סימולציה להמחשה המבוססת על הפקדה כפולה (המדינה וההורים יחד - 116 ש"ח בחודש):

פרמטר	מסלול בנקאי (סולידי)	מסלול קופת גמל (מנייתי)
ריבית שנתית משוערת	כ-3%	כ-9.5%
סכום מצטבר בגיל 18	כ-33000 ש"ח	כ-68000 ש"ח
הפער הוא כ-35000 ש"ח		

מה קורה אם מחכים לגיל 21?

בגיל 18 ההפקדות נפסקות, אך אם משאירים את הכסף בקופה, הפער ממשיך לצמוח בזכות הריבית דריבית והמענק:

- **במסלול הבנקאי:** הסכום יצמח לכ-37,000 ש"ח (כולל המענק של 582 ש"ח).
- **במסלול המנייתי:** הסכום יכול לצמוח לכ-90,000 ש"ח (בזכות הריבית דריבית על הסכום הגבוה שנצבר והמענק).

הפער בגיל 21: מזנק לכ-53,000 ש"ח.

תרגיל לתלמידים:

כדאי לבקש מהתלמידים לחשב את "הקרן" - רק את הכסף שהופקד בחשבון (116 ש"ח) **למורה:** 18 שנים כפול 12 חודשים כפול 116 ש"ח לחודש = כ-25,000 ש"ח

מסקנות:

- כל סכום מעל 25000 ש"ח הוא כסף שהגיע מ"עבודה" של הריבית.
- אי-שוויון מובנה: הורים מוחלשים נוטים לא להכפיל את ההפקדה ולא לבחור במסלול המנייתי בגלל חוסר אוריינות פיננסית או פחד מסיכון. כך, ילד ממשפחה עשירה מתחיל את חייו עם הון כפול מילד ממשפחה ענייה, למרות שהמדינה הפקידה לשניהם את אותו הסכום בדיוק.

חיסכון מבחירה וכלים לניהול עצמאי

מעבר לחסכונות החובה (כמו "חיסכון לכל ילד" או קרן פנסיה), על האדם לפתח מסוגלות לניהול פיננסי במטרה להשיג מטרות ייעודיות או כרשת ביטחון. למידת הכלים האלו והבנתם לעומק היא המפתח למעבר מפסיביות (הסתמכות על המדינה) לאקטיביות (ניהול העתיד).

1. איפה חוסכים? (אפיקים מרכזיים)

אפיק החיסכון	מאפיינים עיקריים	סיכון מול סיכוי
בנק (עו"ש או פיקדון)	בטוח מאוד, נזילות גבוהה אך תשואה אפסית או נמוכה מאוד.	הכסף נוטה להישחק בגלל האינפלציה.
קופת גמל להשקעה	מכשיר גמיש המאפשר חשיפה למניות ואג"ח. נזילות גבוהה ויתרונות מס בפרישה.	פוטנציאל תשואה גבוה מאוד לאורך שנים, לצד תנודתיות.

2. המדדים המקצועיים: איך בודקים מה עדיף? (דגש למורה: בשנה הבאה נעמיק בנושא, כאן הוא מובא רק לציון)

כדי להעריך מסלול השקעה, נשתמש בכלים מעולם הניהול הפיננסי:

- **תשואה** (השינוי באחוזים בערך הכסף):
 - נומינלית: השינוי באחוזים בערך הכסף.
 - ריאלית: התשואה לאחר ניכוי האינפלציה (עליית המחירים במשק).
- **דמי ניהול**: העמלות שגובה הגוף המנהל.
 - חשוב לדעת: הפרש של 1% בלבד בדמי הניהול לאורך עשורים יכול להסתכם במאות אלפי שקלים. בתוכנית "חיסכון לכל ילד", המדינה משלמת אותם עד גיל 21.
- **סיכון ותנודתיות**: ככל שהסיכוי לרווח גדול יותר כך גם התנודתיות גדולה יותר והמסלול נחשב למסוכן יותר.
- **מדד שארפי**: מדד הבודק כמה תשואה עודפת קיבל החוסך עבור כל יחידת סיכון שלקח. מדד גבוה מעיד על ניהול השקעות יעיל.

תרגיל חישוב ידני: הדרך לרישיון מתחילה בחיסכון

המטרה: להפוך את הידע על ריבית וחסכון לתכנית פעולה אמיתית.

שלב 1: הכרת הנתונים (מחירון 2026)

כדי להוציא רישיון נהיגה בישראל, יש לקחת בחשבון את העלויות הבאות:

- שיעורי נהיגה: כ-35 שיעורים במחיר של 200 ₪ לשיעור = 7,000 ₪.
- אגרות וטסטים: כ-1,000 ₪ נוספים עבור אגרת מבחן עיוני (תאוריה), מבחן מעשי (טסט) והנפקת הרישיון.
- סך הכול ליעד: 8,000 ₪.

שלב 2: תכנון ציר הזמן

היעד הוא להתחיל ללמוד ולהוציא רישיון בגיל 16 וחצי.

חשבו כמה חודשים נותרו לכם מהיום ועד שתגיעו לגיל 16.5? (למשל: אם אתם בני 15, נותרו לכם 18 חודשים).

רשמו את מספר החודשים: _____

שלב 3: כמה עליכם לחסוך?

חלקו את סכום היעד (8,000 ₪) במספר החודשים שחישבתם בשלב הקודם.

החישוב שלי: 8,000 ₪ לחלק ל- _____ חודשים = _____ ₪ בחודש.

נקודה למחשבה: אם תשימו את הכסף בתכנית חיסכון (כמו קופת גמל להשקעה) שתניב לכם ריבית, הסכום החודשי שתצטרכו להפריש יהיה נמוך יותר, כי הכסף "יעבוד" בשבילכם.

שלב 4: דיון בכיתה

לאחר שכל תלמיד חישב את הסכום החודשי שעליו לחסוך, כדאי לנהל בכיתה דיון סביב השאלות הבאות:

- מחיר ההמתנה: מה יקרה אם תחליטו להתחיל לחסוך רק בעוד שנה? האם הסכום החודשי יגדל או יקטן?
- הטיית ההווה: אילו "פיתויים" או "דליפות כסף" (כמו קניית אוכל או בגדים) עלולים למנוע מכם להתמיד בתכנית החיסכון הזו?
- הסכם עצמי: רשמו פעולה אחת קטנה שאתם יכולים לעשות כבר השבוע כדי להתחיל לצבור את הסכום הראשון לרישיון (למשל: לוותר על קנייה אימפולסיבית אחת).

תרגול שימוש במחשבוני

השימוש במחשבון הוא כלי עוצמתי לשינוי תפיסתי. המטרה היא להפוך את נוסחת הריבית דריבית המופשטת למציאות מוחשית שניתן לגעת בה. כאשר התלמיד מזין את נתוני החלום שלו (כמו טיסה עם חברים) ורואה כיצד הכסף צומח, הוא עובר ממצב של "נשלט" על ידי המערכת הכלכלית למצב של "מנהל" בעל מסוגלות.

דגשים להובלת התרגיל:

- **התמודדות עם "הטיית ההווה":** המחשבון משמש כמעין "משקפיים" דרכם התלמידים יכולים לראות את העתיד הרחוק בצורה ברורה ורציונלית יותר.
- **מחיר ההמתנה:** זהו המסר המרכזי. כדאי לא להסתפק בחישוב אחד אלא לבקש מהם לקצר את זמן החיסכון במחשבון כדי לראות כיצד המאמץ החודשי מזנק.
- **הון מול עבודה:** במחשבון התלמידים יכולים לבדוק כמה כסף הם "מביאים מהבית" לעומת כמה כסף הריבית "ייצרה" עבורם. זהו הרגע שבו הם מבינים את המשמעות של "לתת לכסף לעבוד בשבילך".

תרגיל: מתכננים טיסה לחו"ל

המטרה: שימוש במחשבון ריבית דריבית כדי להבין את השפעת רכיב הזמן והתשואה על השגת יעד כלכלי משמעותי.

שלב 1: הגדרת היעד (מחירון 2026)

כדי לטוס לשבוע באירופה עם חברים אחרי י"ב (טיסה, מלון, בזבזים ואטרקציות), עליכם להגיע לסכום של **10,000 ₪**.

- גיל יעד: 18.5 (לפני הגיוס).
- גיל נוכחי (כיתה ט'): 15.
- זמן לחיסכון: 3.5 שנים (42 חודשים).

שלב 2: קרב המחשבוני - "מתחת לבלטה" מול "כסף שעובד"

פתחו מחשבון ריבית דריבית ברשת (או השתמשו בבינה מלאכותית) והזינו את הנתונים הבאים כדי למצוא את ההפקדה החודשית הנדרשת:

-אפשרות א': חיסכון ב"קופת דן חסכן" בבית (ריבית של 0%)

סכום יעד: 10,000 ₪.

ריבית: 0%.

זמן: 42 חודשים.

כמה צריך לחסוך בחודש? (החישוב הפשוט: הסכום לחלק למספר החודשים = 238 ש"ח).

-אפשרות ב': חיסכון באפיק מושקע (ריבית ממוצעת של 6%)

סכום יעד: 10,000 ₪.

ריבית שנתי: 6%.

זמן: 42 חודשים.

כמה צריך לחסוך בחודש? (השתמשו במחשבון כדי למצוא את ההפקדה החודשית הקבועה).

התוצאה: התלמידים יגלו שהם צריכים להפקיד רק כ-214 ₪ בחודש.

בזכות הריבית דריבית, הם יוכלו לחסוך כ-24 ₪ בכל חודש, שהם כ-1,000 ₪ לאורך כל

התקופה. זהו כסף שהגיע מ"עבודה" של הריבית ולא מהכיס שלהם.

שלב 3: מחיר ההמתנה (תרגיל השוואתי)

כעת, בקשו מהתלמידים להזין תרחיש חדש במחשבון: החלטתם להתחיל לחסוך רק בקיץ שבין

כיתה י"א לי"ב (גיל 17).

זמן לחיסכון: 1.5 שנים (18 חודשים) בלבד.

כמה עליכם לחסוך עכשיו בכל חודש כדי להגיע לאותם 10,000 ₪?

הפער: התלמידים יראו שהסכום החודשי קופץ ליותר מ-500 ₪ בחודש.

שלב 4: דיון כיתתי

- האם המחשבון גרם לכם להרגיש שהיעד "אפשרי" יותר?
- איך תרגישו אם כל החברים יזמינו פיצה עכשיו, כשאתם יודעים שזה בא על חשבון הטיסה שלכם?

למורה: במהלך השימוש במחשבון, בקשו מהתלמידים "לשחק" עם אחוזי הריבית (למשל להזין

9.5% של מסלול מניות מול 3% של בנק). תנו להם לראות במו עיניהם כיצד הריבית הגבוהה

מקטינה את המאמץ החודשי שלהם. זו הדרך הטובה ביותר להמחיש שחיסכון הוא לא ויתור על

הנאה, אלא רכישה חכמה של "אפשרויות" עתידיות.

תוכן השיעור ופעילויות:

סיכום השיעור: חיסכון הוא המפתחות המפתחות לעתיד

1. חיסכון הוא לא "קמצנות" - הוא חירות

חיסכון הוא לא ויתור על הנאות החיים, אלא הדרך היחידה להשיג חופש אמיתי. הוא היכולת שלכם

לקנות לעצמכם 'זמן' ו'אפשרויות' בעתיד. כשאתם חוסכים, אתם לא רק צוברים מטבעות, אתם

בונים לעצמכם רשת ביטחון שמאפשרת לכם לבחור מה לעשות בחיים.

2. הקסם של הריבית דריבית

זכרו את כדור השלג: בהתחלה הוא קטן ובקושי רואים שינוי, אבל ככל שהוא מתקדם הוא אוסף עוד שלג וגדל בקצב מאיץ. ריבית דריבית היא המתמטיקה של העושר. הנוסחה הזו מוכיחה שהזמן הוא הנכס הכי יקר. מי שמתחיל לחסוך בגיל 15, יגיע לגיל פרישה עם הון כפול ממי שחילה רק עשר שנים והתחיל בגיל 25.

3. אל תתנו למוח שלכם לעבוד עליכם

למדנו על "הטיית ההווה": המוח שלנו מקבל זריקת דופמין מהנאה מיידיית, ולכן קל לנו לקנות אייפון היום במקום לחסוך לעתיד. אנחנו נוטים להתייחס ל"אני העתידי" שלנו כאל אדם זר. תכירו את "האני העתידי" שלכם ותתחילו לדאוג לו כבר היום.

4. צדק חברתי והכוח שלכם

תכניות כמו "חיסכון לכל ילד" יכולות לצמצם פערים, אבל גם להרחיב אותם אם לא מקבלים החלטות נכונות. הפער בין חיסכון בבנק לחיסכון במניות יכול להגיע לעשרות אלפי שקלים. ידע הוא הכוח להבטיח שנקודת הזינוק בחיים תהיה גבוהה ככל האפשר.

מידע נוסף להעשרה והרחבת הידע למורה

היסודות התיאורטיים של מושג החיסכון: מודלים קלאסיים ופסיכולוגיים

החיסכון, ברמה המושגית המופשטת ביותר, אינו אלא דחיית צריכה מהווה לעתיד. מבחינה תיאורטית, המודל המרכזי המסביר את התנהגות החיסכון של משקי בית הוא "היפותזת מחזור החיים", שפותחה על ידי הכלכלן האיטלקי-אמריקאי פרנק מודיליאני ושותפו ריצ'רד ברומברג באמצע המאה ה-20. הנחת היסוד של התיאוריה היא שהפרט אינו מקבל החלטות על בסיס הכנסתו העכשווית בלבד, אלא שואף למקסם את התועלת שלו לאורך כל חייו. לפי מודל זה, בני אדם מנסים "להחליק" את הצריכה שלהם לאורך השנים, למרות שהכנסתם משתנה באופן דרסטי בתקופות חיים שונות. המודל מחלק את חיי האדם לשלושה שלבים עיקריים:

- **שלב הצבירה המוקדם** (לימודים ונעורים) שבו ההכנסה נמוכה והצריכה גבוהה (לרוב באמצעות חוב)

- **שלב העבודה המרכזי** שבו ההכנסה עולה על הצריכה ונוצר החיסכון

- **שלב הפרישה** שבו הפרט "מפרק" את נכסיו כדי לממן את המשך חייו

התיאוריה מניחה **רציונליות מלאה**, יכולת חיזוי של הכנסות עתידיות והיעדר מגבלות אשראי

חריפות.

עם זאת, מחקרים מראים כי חלק משמעותי מהאוכלוסייה, כ-20% עד 25%, אינם פועלים לפי מודל זה עקב הטיית קוגניטיבית, חוסר במשמעת עצמית או הכנסות נמוכות מדי שאינן מאפשרות צבירת הון. פער זה בין התיאוריה הכלכלית הטהורה למציאות האנושית הוא שהוביל להתפתחותה של הכלכלה ההתנהגותית.

הכלכלה ההתנהגותית: מדוע החיסכון מנוגד לטבע האנושי?

הכלכלה הקלאסית הניחה קיום של "הומו אקונומיקוס" - יצור רציונלי המחשב את צעדיו בדיוק מתמטי. הכלכלה ההתנהגותית, בהובלת חוקרים כגון דניאל כהנמן, עמוס טברסקי וריצ'רד תאלר, ערערה על הנחות אלו והציגה את מושג "הרציונליות המוגבלת". בתחום החיסכון, קיימות מספר הטיית מרכזיות המעכבות את היכולת לחסוך:

- **הטיית ההווה:** הנטייה האנושית להעניק משקל יתר לתגמולים מיידיים על פני תגמולים עתידיים. במחקרים כלכליים הטיה זו מיוצגת לעיתים קרובות באמצעות "היוון היפרבולי" (מודל פסיכולוגי המסביר מדוע אנשים מעדיפים סיפוק מיידי על פני רווח עתידי גדול), שבו הערך של תגמול צונח במהירות ככל שהוא מתרחק מההווה. עבור תלמיד בכיתה ט', קשה לתפוס את הערך של סכום כסף שיהיה זמין רק בגיל 18 או 21, שלא לדבר על גיל פרישה.
- **אינרציה ושנאת פעולה:** בני אדם נוטים להישאר במצב הקיים. אם ההצטרפות לתוכנית חיסכון דורשת פעולה אקטיבית ומורכבת, רבים ימנעו ממנה גם אם הם מבינים את חשיבותה.
- **רציונליות מוגבלת ובורות פיננסית:** המורכבות של מוצרים פיננסיים, הכוללת מושגים כגון ריבית דריבית, דמי ניהול ותשואה ריאלית, יוצרת עומס קוגניטיבי. בהיעדר יכולת לעבד את כל הנתונים, הפרט נוטה לקבל החלטות מפושטות או להימנע מהחלטה כליל.

קישורים רלוונטיים

- אתר דשבורד בנק ישראל: [דשבורדים | בנק ישראל - הבנק המרכזי של ישראל](#)
- השקעות לעצלנים - מחשבון ריבית דריבית: [מחשבון ריבית דריבית](#) [השקעות לעצלנים - תמיר מנדובסקי](#)
- גמל נט: (אתר להשוואה אובייקטיבית של תשואות ודמי ניהול בקופות גמל) [גמל נט](#)
- מחשבון הביטוח הלאומי (לבדיקת הסטטוס האישי בתוכנית "חיסכון לכל ילד"): [תכנית חיסכון לכל ילד - ילדים | ביטוח לאומי](#)

בוחן מסכם יחידה

חלק א: שאלות סגורות

שאלה 1

"הטיית ההווה" גורמת לאנשים להעדיף סכום כסף קטן עכשיו על פני סכום גדול יותר בעתיד.

מהי הסיבה לכך?

- א. המוח האנושי אינו מסוגל לבצע חישובי ריבית דריבית ללא מחשבון.
- ב. המוח מקבל "זריקת דופמין" מהנאה מיידי, בעוד ה"אני העתידי" נתפס כאדם זר.
- ג. חוסר אמון במערכת הבנקאית וחשש מהפסד הקרן.
- ד. העדפת נזילות הנובעת מהצורך במזומן זמין למקרי חירום.

שאלה 2

בחיסכון של 100 ₪ בחודש למשך 50 שנה בריבית של 6%, מהו היחס הנכון בין "הקרן"

(הכסף שהופקד) לבין "הסכום הסופי"?

- א. הקרן היא 390,000 ₪ והסכום הסופי הוא 450,000 ₪.
- ב. הקרן היא 60,000 ₪ והסכום הסופי הוא כ-390,000 ₪.
- ג. הקרן והריבית שווים בסכומם לאחר 50 שנה.
- ד. הקרן היא 100,000 ₪ והריבית היא 290,000 ₪.

שאלה 3

אילו מהבאים הם יתרונות של המתנה למשיכת כספי "חיסכון לכל ילד" עד גיל 21? (ניתן

לסמן יותר מתשובה אחת נכונה)

- א. קבלת מענק נוסף מהמדינה בגובה של כ-582 ₪.
- ב. המדינה ממשיכה להפקיד 58 ₪ בכל חודש גם בין גיל 18 ל-21.
- ג. המדינה ממשיכה לשלם את דמי הניהול של החיסכון עד גיל 21.
- ד. הכסף ממשיך לצבור ריבית דריבית על הסכום הגבוה שנצבר במשך 18 שנה.

חלק ב: השלמת משפטים ונכון/לא נכון

שאלה 4

בתוכנית "חיסכון לכל ילד", במידה וההורים אינם מקבלים החלטה אקטיבית לגבי מסלול החיסכון, הכסף יושקע באופן אוטומטי במסלול מניות בסיכון גבוה כדי להבטיח את הרווח המקסימלי לילד.

תשובה: לא נכון. במצב של חוסר פעולה (אינרציה), הכסף נשאר לרוב במסלולי ברירת מחדל בנקאיים שתשואתם נמוכה משמעותית, מה שעלול לעלות לחוסך עשרות אלפי שקלים לאורך השנים.

שאלה 5

מבחינה פסיכולוגית, רוב בני האדם נוטים להתייחס ל"אני העתידי" שלהם כאל אדם זר, עובדה שמקשה עליהם לחסוך כסף על חשבון הנאות בהווה.

תשובה: נכון. הטיית ההווה גורמת לנו להעדיף סיפוק מיידי, שכן המוח מתקשה לתפוס את התועלת שתצמח למי שנהיה בעתיד הרחוק.

חלק ג: שאלה פתוחה

שאלה 6

הסבירו כיצד אלמנט ה"בחירה" בתוכנית "חיסכון לכל ילד" עלול להעמיק את אי-השוויון החברתי בישראל, למרות שהמדינה מפקידה סכום זהה לכל ילד. בתשובתכם התייחסו לנתוני העשירונים ולמסלולי ההשקעה.

מחווה לתשובה: על התלמיד לציין כי הורים בעשירונים עליונים נוטים להכפיל את החיסכון (63%) לעומת עשירונים תחתיים (22%). בנוסף, משפחות מוחלשות נוטות להישאר במסלולי ברירת מחדל בנקאיים עם תשואה נמוכה, בעוד שמשפחות חזקות בוחרות במסלולי מניות עם פוטנציאל רווח גבוה בהרבה, מה שיוצר פער של עשרות אלפי שקלים בגיל 18.

שאלת בונוס:

מהו "קו העוני" ליחיד נכון לשנת 2026, וכיצד הוא קשור לחשיבות החיסכון הפנסיוני האישי?

תשובה: קו העוני הוא 3,547 ש"ח, בעוד קצבת הזקנה הבסיסית היא רק 1,838 ש"ח, ולכן ללא חיסכון אישי אדם עלול למצוא עצמו מתחת לקו העוני.

